Ч. 70. (10.745). Львів, середа 31. березня 1926. Почтову належитість оплачено гуртом. Рік XLIV.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10, II. пов. — Конто почт. щад. 143.322. — Адреса для телеграм: „Діло“ Львів. — Гол. Редактор приймає від 11—1з год. передпол. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·50 зл. ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к. Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. Зміна адреси 1 зол.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації. — ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 СОТ.

Чи „causa finita“?

(Надіслана стаття).

I.

Статейку, поміщену в одному з останніх чисел „Діла“, в якій писалося про затвердження Римом целібатних заряджень станиславівського й перемиського єпископів, надписала Хв. Редакція словами: „Roma locuta, causa finita“. Виходило би, що по думці Хв. Редакції буде все в порядку, що для нашої церкви, для нашого духовенства, справа дійсно покінчена, бо Рим сказав своє слово.

Я смію бути иншої думки.

Не входжу в те, чи інформація „Діла“ відповідає вповні правді, чи може вона не зовсім вірна. Беру річ принціпово і тільки з такого становища хочу сказати кілька слів про порушене в інформації питання.

Принціп: „Roma locuta, causa finita“ має своє значіння головно тільки в ділах віри й моралі. Це ясне. Дійсно, в ділах віри й моралі папа поруч вселенського собору має рішаючий голос у цілій католицькій церкві, до котрої належимо й ми, галицькі Українці.

Зокрема для католиків латинського обряду має папа також авторитетний голос у всіх инших церковних справах: дисциплінарних, літургічних, адміністраційних і ин.

Та зовсім инше діло з католиками східного обряду, зокрема з нами. Ми ж приступили до унії на берестейському синоді (1596) з деякими застереженнями. Ці застереження Рим приняв і нераз їх підтверджував. Які це були застереження, — згадувати не треба. Про це писалося вже доволі часто і давнішими літами і останніми часами. Про це знаємо добре і ми, знає про це і Рим, бо й недавно ми йому це кілька разів пригадували у ріжних меморіялах.

Силою тих застережень ніхто не має права щонебудь зміняти у наших обрядах, звичаях і традиціях. Навіть папа не є тут компетентний, хочби на основі принятих зобовязань.

Якіж є законні шляхи, коли треба завести яку конечну реформу в нашій церкві? Бо такі випадки можуть бути і дійсно бувають. Одиноким законним шляхом це тільки провінціональний синод. Тільки ухвали провінціонального синоду, потверджені папою, мають для нас обовязуючу силу. Поза тим виключно лише в крайно наглих випадках, коли скликання синоду є неможливе, можуть єпископи за згодою папи вводити конечні реформи. Очевидно, тайна „дипльоматія“ тут виключена.

Отже ані сам папа, ані тим менше самі єпископи, а вже зовсім ні поодинокі єпископи на власну руку не мають найменшого права заряджувати щонебудь, що противилося би нашим обрядам, нашим звичаям, нашій традиції.

Чи справа введення у нас загального целібату є такою наглою, чи скликання провінціонального синоду є тепер неможливе, про це позволю собі сильно сумніватися.

Тут мушу ще раз піднести, що нині тепер не йде про самий целібат. Тут іде про принціп. Коли зломиться безкарно раз закони нашої церкви, то де запорука, що не зломиться їх другий, десятий раз? а в такому разі на чому ми стоїмо? Поминаю згіршення з приводу нельояльности у відношенні до врочисто принятих на себе зобовязань, поминаю ширення анархії згори, поминаю небувалі в церкві большевицькі методи; але не можу зрозуміти тої легкодушности найвищих церковних кругів у підкопуванні основ української католицької церкви, і всякої унії загалом. Чи вони не уявляють собі наслідків їх протизаконного ділання? Чи їм не ясно, що ніяка інституція не може вдержатися без законних підвалин? Чим-жеж буде ціла наша т зв. „унія“, коли позбавлять її тих підвалин, коли кожному буде вільно їх „реформувати“?

Я хочу вірити, що до такого злочинного діла Рим не може приложити своєї руки. А коли би так справді сталося, тоді мусимо голосно й відкрито сказати, що наш послух у таких ділах має свої законні межі навіть у відношенні до Риму. Ми не можемо допустити до ломання законів нашої церкви ні з якогобудь, хоч би найвищого боку.

А наші учені богослови, передовсім каноністи, повинні вже раз занятися **східним канонічним правом**, повинні вияснити науково законне становище нашої церкви у відношенні до Риму і зясувати компетенцію наших єпископів. Ми не можемо висіти постійно в повітрі, ми не можемо бути вічними байстрюками.

А покищо я стою на тому, що „causa finita“ ще зовсім не є, бо рішати ту „caus-у“ взялися люде без належної компетенції.

Ми маємо **свої канони**, канони **східної церкви**, і в таких справах **тільки ті канони** нас **обовязують**. Ми вправді католики, але **не латинники**, і **канони латинської церкви нас зовсім не обходять**, як латинників не обходять канони східної церкви.

о. П. П.

II.

Ми подали в цілости поясненну статтю авторітетного народньо-церковного діяча (зі зрозумілих причин заслоненого криптонімом П. П.) а тепер дозволимо собі на кілька заміток на маргінесі тієї статті.

Про приложення в даному випадку слів: „Roma locuta, causa finita“ — зайвим було би говорити, бо розглядаючи докладніше в окремій статті їх суть, оцінили ми їх так само, як о. П. П. Друге питання узмістовлюється в тому, чи наша інформація є вірна. Під присягою не можемо ствердити її вірности, одначе ми її не схопили з повітря, тільки одержали з компетентних львівських церковних кол. Одначе колиб навіть відкинути джерело тієї інформації, то попередня практика станиславівського й перемиського владик, то прецеденси, які вже заіснували, не можуть поставити в сумнів поданої нам інформації. Принціпове відношення до девізи: „Roma locuta, causa finita“ о. П. П. не розходиться з нашим становищем, як свідчить передовиця з 30. ц. м. Також оцінка тієї девізи, чи краще: звичаєво-юридичної дефініції всеціло покривається у нас і в о. П. П.

Але з одноцілого відношення й однозгідної оцінки до „римських“ прийомів слабу маємо потіху. І наші єпископи, і Рим ламлять не лише традицію і права унійної церкви, але й діється це **незаконним шляхом**. Покликаними до зміни організаційних напрямних унійної церкви є не єпископи і не Рим, а **провінціональний синод**. Свята правда! Та що зробити, коли єпископи і Рим нехтують цю єдино правну установу, коли вони самі вважають себе законодатною і виконавчою владою гр. кат. церкви? Не знаємо, чи є спромога заставити наші церковні верхи, скликати провінціональний синод. Цю справу повинно розглянути наше духовенство. Розуміється, коли так, то требаб негайно приступити до переведення цеї думки в життя, щоби скоротити стан ex lex, щоби в корені роздавити розкладову акцію, щоби усунути духа анархії. Нам здається, що єпископи не бажають собі скликання провінціонального синоду, цеї єдиної правної установи гр. кат. церкви і тому здійснюють свої „реформи“ тайно, терором, і тому проголошують „реформаторські“ почини та їх quasi — законність в тісному гурті довірених, підчинених собі людей і то „під клятвою“.

Така поведінка вказує, що тут маємо до діла з нечистою справою, яка лякається денного світла. Невиключене, що **колись** владики скличуть прпровінціональний собор, але в умовах для себе корисних, коли матимуть певну більшість. Роля його матиме тільки формальний характер: затвердити, дати post factum законну основу незаконним і вже довершеним „реформам“.

Шан. автор звертається з апострофою до наших каноністів, щоби вони вказали на канони східної церкви і на випливаючі з них компетенції єпископів. Сумнівним є, як виказала недавня боротьба в справі целібату, чи найдуться у нас в більшій кількости духовники, які матимуть відвагу виступити проти незаконности єпископів, заслонюючись канонічним послухом, які будуть почуватися до обовязку більше шанувати канони, як гнутися в чотири погибелі перед всевладними, автократичними владиками. З другого боку сумнівним є, чи єпископи схотять повинуватися канонам східної церкви, себто чи — закоштувавши з дерева римського цезаро-папізму, схотять признати свою беззаконність?

Ось питання, на які шан. о. П. П. не дає відповіди. Що станеться тоді, який вихід з безвихідного становища?

Признаємося до безсилля в тих справах, до безсилля, збільшеного відсутністю повної компетенції. А признаючись до того, лякаємося розгоріння страшної внутрішньої боротьби, тим страшнішої, що на церковному підкладі. Від боротьби на церковно-організаційному підкладі вже тільки один крок до релігійної війни, яка вже й ведеться в станиславівській дієцезії. А це значить підірвання й розбиття вже й так надломаних наших сил, повна розтіч, депресія, розвал, затрачення ширших горизонтів і поглиблення руїни. Без пересади слід ствердити, що теперішнє становище унійної церкви є ідентичне зі становищем унії в XVII і XVIII ст. Криються в ній тепер ті самі небезпеки, що тоді і ждуть нас ті самі висліди і наслідки боротьби. Не значить це, щоби ми відпекувалися від обовязку протиділати анархічно-розкладовим затіям, але в тому протиділанні відкидаємо самостійну акцію, а піддаємося без застережень нашим відповідальним і керуючим громадським чинникам.

Еспанія, Швеція, Польща про Женеву.

„Скромні та нескромні заяви.

Міністри закордонних справ від держав, що брали участь у женевській конференції, вернувшись до дому, мусіли боронити своєї лінії та тактики на нарадах Ліги Націй. Становище великих держав; Англії, Франції, Німеччини, нам уже відоме. Тепер прийшла черга на менші держави, ті, довкола яких повстала боротьба за право їх зрівнання з великими.

Еспанський міністр закорд. справ Янгуас не сумнівається щодо даних, які має Еспанія на членство в Раді Ліги Націй, одначе стверджує дуже стриману, примирюючу ролю своєї держави підчас женевських дискусій. Еспанію не вяжуть льокарнські договори, але вона приму-

Red. czas. „Dilo“ Pr. 145/26. W Imieniu Rzeczypospolitej Polskiej! Sąd okręgowy karny jak Trybunał prasowy we Lwowie, orzekł na wniosek Prokuratury Państwowej, że treść czasopisma „Dilo“ Nr. 66 (10741) z dnia 28. marca 1926 roku pod tytułem: „Polska polityka i Liga Nacji“ a) między słowami: partja mentu... a słowami: O zaoczasno b) między słowami: Ukraincw... a słowami: Ti szczo zawiera znamiona zbrodni z § 65 a) ustawy karnej że zatem zarządzona przez Prokuraturę dnia 28. marca 1926 i w tym dniu wykonana konfiskata jest usprawiedliwiona i zarządził zniszczenie całego nakładu i wydał w myśl § 493 pk. zakaz dalszego rozpowszechniania tego pisma drukowanego. Zarazem wydaje się nakaz odpowiedz. redaktorowi tego czasopisma, by orzeczenie niniejsze umieścił bezpłatnie w najbliższym numerze i to na pierwszej stronie. Niewykonanie tego nakazu pociąga za sobą następstwa przewidziane w § 21 ust. druk. z 17. XII. 1862 Dz. p. p. Nr. 6 ex 1862 t. j. zasądzenie za przekroczenie na grzywnę do 100 zł. — Lwów dnia 28. marca 1926.

Hawel.

Морське Око

у нього такого систематичного національного виховання, яке своєю ідеєю вєднює усіх Жидів на світі і творить з них карну армію, — одним словом, як не булоб жидівської єдиної школи національного виховання.

Тому й не дивуватися, що „Жиди витримують конкуренцію ремісників Українців і Поляків"...

Увівм собі яку непоборну моральну, культурну, а в слід за тим економічну й політичну силу представляла би українська нація, якщо кожний Українець і кожна Українка без вийнятку знали б докладно українську історію і географію, Тараса Шевченка, Франка і инших того роду українських клясиків-пророків, знали б засади творення і ведення товариств, спілок, кооператив і инших організацій, — одним словом, якби в кожній громаді була доцільно ведена своя Рідна Школа, а на випадок непоборимих перепон — кожна українська родина, кожний український дім, зокрема чи спільно з другими був би такою національною і соціяльною твердинею й розсадником національного освідомлення, національних ідей і рідної традиції та становив би фактично Рідну Школу для себе, як це дійсно є у Жидів... Аж тоді і клич: „свій до свого" був би самозрозумілим і не потрібував би таких безнастанних часто-густо безуспішних накликувань по часописах, на вічах і зборах, як нині.

„Східні окраїни — це терен того роду, що там можуть мати широке поле діяльности міліони польських промисловців та купців" — писав віцепрезес T. S. L. проф. Сікора*). А я додам: — Очевидно тоді, як що весь український загал в краю і за кордоном не зрозуміє як слід основного значіння Рідної Школи у боротьбі за життя нації, її відродження і правильний розвиток.

Одначе я переконаний, що український загал зрозуміє, що корінь лиха лежить в недоцільному вихованню нашого молодого покоління по чужих школах і чужим учительством а тому для ратування нації мусить присвятити Рідній Школі, тій найважнішій під теперішню пору інституції як найбільше опіки, тепла і уваги, підпомагаючи її матеріяльно. — А Рідна Школа виховує тип нового Українця, активного, здисциплінованого в організаційній праці, свідомого великих завдань нації і своїх обовязків. Тоді на українських землях не міліон польських, але міліон свідомих українських купців і ремісників матиме засіб до життя і широке поле до діяльности та буде тим міцним хребтом нашої нації, що становитиме економічну основу національного багатства.

Одним словом — тільки Рідна Школа своїм доцільним вихованням зможе радикально усунути корінь лиха.

Іван Герасимович

*) Sikora: „Zagadnienia główne".

НОВИНКИ.

— **Концерти хору Котка у Львові** пройшли з великим успіхом при численній участи львівського громадянства. Було також немало польської і жидівської публики. На другий концерт заняти і неї Ш-птицький з окружені кривоніця. Всі точки програми одівєтувано гаряче, були й численні наддатки. Бажаємо цьому хорові в його дальшій праці ще більших моральних і матеріяльних успіхів — на славу української пісні й українського імени.

— **В справі участи у зїзді приятелів книжки.** З почину Головного Виділу Товариства „Просвіта" відбулася дня 26-го березня ц. р. нарада представників українських видавництв, книгарень і бібліотек у справі участи в міжнародному зїзді книгарів та приятелів книжки, який відбудеться в останніх днях червня та в перших днях липня ц. р. в Празі. На жаль, в нараді не взяли участи представники всіх тих установ, які повинні брати участь в тому зїзді і тому нарада не могла приняти остаточних рішень. Усі учасники наради погодилися в тому, що участь Українців у тому міжнародному зїзді конечна. Вирішено виготовити два реферати на цей зїзд: один про українські народні бібліотеки на Західній Україні, другий про український видавничий та книгарський рух та потреби наукових бібліотек. Виготовлення першого реферату взяло на себе Товариство „Просвіта", про виготовлення другого має подбати Союз Українських Накладень і Книгарень. Упрошено голову Товариства „Просвіта", п. дир. Михайла Галущинського, і надалі обняти керовництво всіма приготуваннями до участи в зїзді та порозумітися в тій справі з виділом Наукового Товариства ім. Шевченка.

— **Cui bono?** Пишуть нам: В найсвідоміших повітах Підгіря принялись американські емісарі насаджувати нову віру: евангелизм. Особливо в селі Молодятині, печеніжинського повіту, як і в околиці, йде завзята агітація. Проти волі громади поселився в Молодятині відступом прічер Лев Бучак, що то враз зі своєю жінкою агітує явно. Наслідком настирливого насаджування нової віри зроджується заколот, ворожнеча, велика й непотрібна витрата сил. Колись у тому спокійному, гарно зорганізованому селі плила ідейна просвітна праця, розвивалася читальня, аматорський гурток, були гарні концерти, молодь горнулася до співу і т. д., а тепер стагнація. Роздором розбиті найкращі сили, йде завзяте ворогування, серед якого виснажується бездотрібно вся сила й енергія, а хісна з того ніякого! Чи на часі воно і чи здають собі справу корифеї нової віри, в чий хосен ця робота? Чи не краще повернутиб цей розпал, гріш та працю на економічно-просвітний бік, як навертати чи радше вивертати — хрещених? Воно тут і там дасться може часово й заманити нестійкий елемент, використовуючи для того всякі нагоди, послуговуючись при тому часто американською буфонадою — та чи та дешевенька побіда не наносить нам сьогодня великого лиха, не розбиває нас на атоми? Хай би над тим застановилися прічери, хай подумають над тим і батьки народу.

— **13-літний самовбийник.** В неділю 28. п. м. застрілився у Львові з револьверу 13-літний Віктор Кохановський, учен. III. кл. гімн., син померлого полковника Кохановського, зам. при ул. Рутовського 23. Самовбийства того доконав хлопчина підчас лекції в присутности своєї учительки. Причиною того кроку була, як кажуть, зла нота Кохановського в науці.

— **До смерти учен. Магоцького.** „Słowo Polskie", а за ним „Новий Час" подали, що відібрав собі життя Магоцький, ученик Української Торговельної Школи. Засягнувши інформацій в управі тої школи, стверджуємо, що Магоцький ніколи не був її учеником, а ходив на польські торговельні курси.

— **Боротьба за речинець Великодних свят.** Радянський уряд стоїть на становищі, що Великодні свята повинні починатись по новому стилю, як у католицькій і протестантській церкві. Синод „живої церкви" противиться тому, лякаючись утратити повагу серед вірних, коли відступить від традиції православної церкви. Радянський уряд є ще того погляду, що Великодні свята, які пічнуться 2. мая, безпосередно після першомайського державного свята, приходять не в пору.

— **З кіна.** В кіні „Палас" іде нова фільма „Самсон і Даліля", історія кохання та зради нині і колись. На свята: „Гарлі Чеплін як „Тітка Карла".

ОПОВІСТКИ.

Місто повідомлень про своє вінчання зложили на „Рідну Школу Вп. п. Іван і Наталія з Бирків Березюки в Желдци п. Камінка Стр. 30 зол. Жертводавцям складає щиру подяку Головна Управа УПТ-ва. 1463а) 1—1

І. Загальні Збори Товариства ім. Антона Могильницького в Богородчанах відбудуться дня 5. квітня ц. р. о 11. год. перед полуднем в Народнім Домі в Богородчанах. Проситься о. численну участь. *о. Городецький.* 1—1

Пригадка. Пригадується всім П. Т. членам Т-ва „Союз українських купців", торговельним помічникам і практикантам, що дня 5. квітня ц. р. о год. 10. перед пол. в комнатах Т-ва при вул. Мохнацького 6. партер, відбудуться II. Загальні Збори. Проситься явитися точно всім, щоби переконатися, чим є і чим повинна бути для купців і торговельних працівників ставова купецька організація. *Рада Союзу українських купців.* 1—1

Дрібні оголошення.

ВАСИЛЬКУ! Благаю Тебе вішли грошей у помічь Лінді. У нас нужда. Напиши! — Нуська. Радянські часописи прошу передрукувати. 1—3

МІД ПАТОКА, липовий, десеровий, чистий, без домішок, під гарантією, з власної найбільшої галицької пасіки висилає за посліплатою 5 кг. пушках зол. 14, 10 кг. зол. 27, оплачено з опакованням. Евген Білецький в Збаражі. 1456 2—3

НАПРАВУ всяких друкарських, гоpальничих, рільничих машин, самоходів полагоджує під гарантією Інж. Станкевич, Львів, вул. Францішканська ч. 11. 1366 а) 3—5

Спростування на спростування.

П. Малицький, адвокатський концепієнт в Надвірній, помістив в 67 ч. „Діла" з 27. березня спростування на мій заміт, яке до речі кажучи — є типовим зразком крутійства повоєнних „промисловців".

Не є згідно з правдою, що п. Малицький зібрав від мене 500 дол. як представник фірми „Експорт", куди я нібито бажав вступити як спільник за згодою д-ра І. Голубовича, директора сеї фірми. Рівнож неправдою є, що зібрані від мене гроші перевів п. М. через книги фірми „Експорт" і зложив д-рові І. Голубовичеві. Також невірним є твердження п. Малицького, наче би я не хотів з фірмою обрахуватися, а зібравши від фірми zaświadczenia walutowe, направив його чи фірму на страту.

Стверджую отже згідно з правдою, що фірма „Експорт", хоча зареєстрована, не істнувала ні один день і не вела взагалі жадного діловодства. До спілки цеї я не вступив, умови жадної не заключив, тимсамим не давав цій фірмі жадних грошей. П. Малицький, представившися мені як власник двоповерхової камениці при вул. Шептицьких у Львові, великого ліса а також готівки 6000 дол., зложеної у д-ра І. Голубовича то-що, виманив у мене 500 дол. титулом задатку на закупно вагона худоби і зобовязався до кількох днів достарчити мені фрахт на згаданий вагон товару, а на доказ цього вручив мені zaświadczenie walutowe.

П. Малицький видячи, що мимо ріжних вжитих ним хитрощів не вдасться йому виманити від мене більше гроша, не показувався мені цілими тижнями, тим самим і це zaświadczenie walutowe (банкова провізія), яке впрочім за малою оплатою можна дістати в банку кожної хвилі, сталося зовсім злишним, бо обіцяного вагона товару не надав і фрахту на цей товар не доручив мені. Видячи, що я впав жертвою обману, пустив я в рух за п. Малицьким поручені і Express-листи, телефони і телеграми, домагаючися звороту моїх грошей тим більше, що по засягненню вістей переконався, що п. Малицький не мав і не має у Львові камениці, ні ліса, ні готівки, чи депозиту у д-ра Голубовича, а лише множество зобовязань. Коли я загрозив п. Малицькому прокураторією, щойно тоді вручив він мені вексель на довжну мені квоту з підписом своїм і о. Ковча з Перемишлян. Справді на цей вексель маю вже правосильний вирок до ч. Cn. III. в 2203/24, на підставі якого міг би я стягнути від п. Малицького свою претенсію, коли би він мав якенебудь майно.

Одну правду (лише за пізно) сказав п. Малицький, іменно: „хто йде з ним на зиски, повинен бути приготований на страту". Бо дійсно, всі ті десятки „щасливців", котрих п. Малицький заманив на зиски, понесли лише самі страти.

1486 1—1 **Олександер Онисько.**

Подяка.

Управа Української Студентської Громади у Варшаві складає отсею дорогою щиру подяку всім організаціям і особам, які надіслали привітання з нагоди 5-тої річниці заложення громади.

У Варшаві дня 25. березня 1926.

1485 1—1 **Управа громади.**

Подяка.

Дня 20. лютого 1926 відпровадили ми на вічний спочинок в Золочеві бл. п. Тадея Івана двох імен Дийковського надрадника суду окружного. Це сумне торжество відправив всечеснійший Всч. і Впр. о. д-р Стефан Юрик, шамбелян і парох Золочева в супроводі всіх Впр. оо. духовних міста Золочева числом сім при дружучім співі золочівського хору під управою Впр. о. Побігушки, катехита гімназії. Хотяй спізнено складаємо сердечну і горячу подяку всім Впр. Отцям, особливо Впр. о. шамбелянови за зворушаючу проповідь в церкві, в якій змалював життя і працю Покійника. Впов. пп. прокураторови Блонському і д-рови Яр. Олесницькому за щирі слова прощання над могилою, всім Вп. Товаришам суду і прокуратури, всім делегаціям інституцій за висказані співчуття та присланні вінці, всім безчисленним участникам похорону Золочева і околиці за віддання послідної прислуги дорогому Покійникови. — Каролина жена з сином, о. Юліян Галькевич шваґер іменем цілої рідні. 1487 1—1

За редакцію відповідає Василь Мудрий. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло" Львів, Ринок ч. 10.

риться там, у краю. Містика еміґрації, що позбавляє Росії чести і гідности, є негідною і шкідливою.

Невідрадне положення еміґрації і трагедія її веґетації заключається в тому, що вона не має ніякого завтра. Вона займається не справою батьківщини, а самоспасенням. Нецільність пробування на еміґрації, туга за батьківщиною і почуття безнадійности лягли в основу настроїв, що дістали назву „возвращенства".

Російський нарід визнав радянську владу. Цю думку починає собі подекуди засвоювати і еміґрація. Нарід визнав її „де факто". Кускова бажає, щоби він її визнав і „де юре" шляхом виборів усіх державних органів. Всі еміґранські ґрупи, що хочуть поборювати більшовизм, не мають ніякого революційного пафосу. І якщо між еміґрацією є „герої фронту", то нема в ній „героїв партії". Теперішня еміґрація не є нічим иншим як слабою опозицією, що перекочувала з Москви за кордон. Всі сидять далеко від батьківщини зі словами про тактику, але без самої тактики. Для проведення в життя революційної тактики нема ніякого звязку, ніякого „злучного реміня" з Росією. В 1916 р. можна було назвати усіх людей, що стануть на чолі влади по поваленні царату. „А тепер? — Можете ви назвати — питає вона — тих, що стануть на чолі влади по комуністах?"

Еміґрація веде невідповідальну тактику, що грозить ще більшим розривом з Росією. Як би перевести в Росії плебісцит, чи потрібні там заграничні товари, то все населення сказало би: так! Поборюючи заграничні кредити, еміґрація поборює не інтереси більшовиків, а інтереси народу. Тим самим еміґрація зриває з народом. Мораль еміґрації у відношенні до більшовиків повинна бути така як мораль Кутлера, що укріпив червінець не для більшовиків а для населення.

Дискусія над викладом прибрала подекуди нечувано скандальні форми, а при кінці в часі відповіди Кускової на закиди оппонентів приняла всі форми скандалу, який злісвідувала аж париська поліція. Кускова мала між слухачами значне число безвастережних прихильників. І саме між прихильниками та противниками йшли перепалки, що накінець приняли описані форми. В дискусії забирав слово і Мілюков, що формулував тактику свого республиканськo-демократичного обєднання. Вона заключається в двох точках: 1) непохитно-непереєднана революційна боротьба з радвладою; 2) допасовування її до боротьби, що відбувається в нутрі Росії. Мілюков висловив надію, що Кускова признає свої льоґічні висновки хибними, та прийме в цілости тактику респ.-дем. обєднання. Якщо ні, то він мусітиме з нею політично розійтися, бо він не може миритися з владою, що знищила Росію, тобто більшовиками, до чого завзиває, на його думку, Кускова.

В своему викладі Кускова була не все ясною, вона багато не договорювала. Але гаряча дискусія, видно, подразнила її до тої міри, що вона „відкрила душу" у кінцевій своїй відповіди. А тому ми наведемо з неї деякі яскравіщі місця в цілости:

„Коли „патріот" Алексинський — каже Кускова — боронить окупації Бесарабії Румунією, а більшовики вимагають її звороту, то я не можу бути в одному ряді з Алексинським. Коли Коковцев одобрює компроміс Н. Кутлера, що закріпив радянського червінця і одночасно невдоволення з віддавшогося більшовикам генерала Брусілова, я не можу йти з ним. А я кажу: вони обидва роблять спільне діло і я пропоную вам вшанувати память покійного Брусілова, бо він творив червону армію, а червона армія є російською армією. Я бачу, що будучина Росії твориться на тих червоних ватагах. — Наша боротьба з теперішньою владою не те, що боротьба з давньою владою. Перед нами непосильно важке завдання — перетворити обличча російського народу. А для цього потрібні глибокі культурні процеси. Народ дістав свободу і право. Німці та Чехи зуміли їх взяти і затримати а російський нарід кинув їх в пащу більшовиків. І тому наша боротьба така трудна. Кажуть: ми тут несемо прапори а там несуть хрест! — Які прапори ви несете? Коли ви їх показали недавно народові (часи інтервенції!), то він вас викинув сюди. Заки їх носити, провірте насамперед, чи це направду російські прапори ви хочете нести? — Коли в 1921 р. нарід гинув, не можна було продумувати над тим, з ким йти до нього з допомогою. Тоді можна було йти тільки з радянською владою, а пани революціонери тоді не квапилися, щоби її повалити. Я й тепер шукаю революціонерів у білий день зі світлом і не находжу. Їх тут немає. Революція росте в Росії і там куються засоби для неї, там є і прапори. Ось звідки береться мій клич: єднайтесь! В Росії йде боротьба без ніякого бажання нашої допомоги і ми їй лише перешкаджаємо „зарубежними зіздами". Місія еміґрації в утворенні одного фронту з новою Росією. Забути минуле! Поставити на ньому хрест. Деякі люде кажуть, що, якщо спасення Росії прийде при допомозі радвлади, то вони його не приймуть. Я думаю, що еміґрація не прийме того спасення навіть тоді, коли воно прийде від російського народу, бо вона хоче, щоби воно прийшло від „вожда" (Миколи Миколаєвича!). Щоби цього не було, я взиваю звернути увагу на теперішню Росію, пізнати її, зжитися з нею і закинути „викопаний між нею та еміґрацією рів".

Безперечно, що ці погляди Кускової визнає велика частина російської еміґрації. Те, що Кускова змагалася проголосити їх в найбільшому осередку російської еміґрації Парижі, де до того найсильніше заступлені „непримиримі" монархісти, доказує, що в психіці великої частини російської еміґрації назріває перелом у відношенні до радвлади. Серед неї відбуваються дійсно великі психічні здвиги в сторону компромісу з теперішнім режимом у Росії.

В. М.

ПОЛІТИЧНІ НОВИНИ.

Компромісова провізорія. — Уступлення мін. Здзєховського?

Польська Рада мін. ухвалила на засіданні 29. III. буджетову провізорію на квітень. Провізорія найшлася на засіданні сойму 29. III. Після засідання ради мін. розійшлися чутки, що в справі буджету видадуть урядовий комунікат. У колах лівиці, що входять у склад уряду, зазначують у звязи з тим що можливе є уступлення мін. Здзєховського на протязі двох найблищих тижнів.

Так крізу, що тривала десять днів, полагоджено 29. III.

Вечером було засідання клюбу ППС. Прийняли до відома звіт соц. міністрів у справі заключеного компромісу. Опозиційні посли ППС. критикували компроміс.

Сейм відіслав будж. провізорію до комісії.

На засіданні польського сойму 29. III. почалось перше читання проекту закона про будж. провізорію на квітень. Пос. Сохацький (ком.) критикував уряд і зголосив внесення відкинути проект на знак недовіря до уряду. Пос. Вижиковський (Визв.) також критикував теперішній уряд, головно економ. плян мін. скарбу та в імені клюбу заявився проти будж. провізорії. Пос. Соха (Хлопс. сторон.) предложив перейти до денного порядку над буджетовою провізорією з огляду на екон. політику й з огляду на партії, що попирають уряд. Предс. Дашинський заявив, що внесення Сохи не дасть під голосування як суперечне з реґуляміном і що вплинуло внесення пос. Валєрона на відкинення провізорії. В голосуванні внесення Валєрона відкинули і будж. провізорію відіслали до комісії.

Кріза фр. уряду.

Дальша знижка франка є темою фр. політичних кол. Кружляють уперті чутки, що дні уряду Бріяна почислені. Найбільші вигляди має Еріо. Він у своїм уряді на мін. скарбу висуває б. мін. Де Мозні. Рівночасно говорять про Кайо як наслідника Бріяна. Кайо в своїм уряді мав би теж бути мін. скарбу. Ця остання концепція стрічається головно з попертям париського політ. світу.

Кріза рум. уряду.

Румунський король зажадав від провідників опозиційних партій, щоби предложили лісти коаліційного уряду. Колиб коаліція була неможлива, кожна партія предложить свою лісту окремо.

Італ.-тур. союз.

Є чутки про заключення італ.-тур. союза. Італія зобовязалася попирати Туреччину в справі Мосуля за уступки для італ. еміґрації.

Зайняття Пекіна.

Марш. Фенг зайняв знову Пекін. Комунікація між Пекіном і Тієнтсіном перервана.

Біржа.

Америк. дол. 8·15 — 8·18 канад. дол. 8·00 — 8·04, чеські кор. 0·23·25 — 0·23·50, леї 0·3·12 — 0·3·33, франки фр. 0·28·25 — 0·28·75, фр. швайц. 1·50 — 1·55, англ. фунти 37·00 — 37·50.

Золото. 20 кор. 31·50 —31·80, 20 франк. 29·20—29·50; 20 марк. 36·20—36·50; 10 руб. 39·00—40·00.

Срібло. Австр. кор. 0·64·20—0·64·25, 5 ав. кор. 3·40—3·50, фльорени 1·70—1·75, рубл. 2·75 — 2·80, рубель дрібним сріблом 1·37 —1·40.

Пшениця краєва з 1925 р. 36·00 — 38·00 жито галицьке з 1925 р. 24·50—25·50 ячмінь галицький бров. —.— до —.—, овес гал. 22.50—23·00.

Де корінь лиха?

(Докінчення.)

Не дивлячися на те, що Жиди розпорошені по цілій земській кулі — належить сконстатувати, що нема народу на світі, у якого в и х о в а н н я булоб так с у т о н а ц і о н а л ь н е й оперте на традиції, як у жидівського народу. Передусім у Жидів нема анальфабетів. Далі — без огляду на те, чи є в даній місцевости яка державна чи инша школа з такою чи иншою викладною мовою чи взагалі її нема, кожна жидівська дитина обовязана на підставі релігійного ритуалу до 10 а найдалі до 12 року життя навчитися в „хайдері" чи дома дуже основно біблії, відтак ріжних писань жидівських пророків, псальмів і инших творів а вкінці студіювати „талмуд", у якому передбачені і подрібно унормовані відносини Жидів у їхньому родинному і суспільному житті. Тому не дивуватися, що світогляд, традиція і спосіб поступування у всіх Жидів і всюди, чи то в Росії, чи на Україні, чи в Польщі, Німеччині, Франції, Англії, Італії, Еспанії, Румунії чи в Америці, Африці або Азії одинаковий. — А практичні успіхи такої єдности слідні на кожному кроці, починаючи від сильних фінансових і економічних приватних і спілкових орґанізацій, від моральної і матеріяльної допомоги на перший початок чи на конкуренцію жидівським купцям і ремісникам, а далі зорґанізованої допомоги жидівським приватним школам, культурним і філянтропійним інституціям — аж кінчаючи на могутній поруці цілої жидівської нації світа в політичних справах, як то було з нагоди голосних процесів Бейліса, Драйфуса, а в останніх часах Штайгера, яка завсіди мала позитивний успіх *). Це природний наслідок одноцільного, плянового, національного, опертого на традиції виховання.

Бо щож представляє собою на пр. біблія старого завіту? — Це докладна історія жидівського народу. А пророцтва, псальми і т. п.? — Цеж преґарна і могутня поезія, яка н. пр. в перекладі Шевченка робить і на нас глибоке, непереможне враження. А „талмуд"? — Це до подробиць оброблений правильник родинного, домашнього життя, це норми взаімовідносин членів жидівського колективу і цілого громадянського жидівського життя між собою та відносин до чужого окруження. Все це разом взявши є нічим иншим — як жидівською школою національного виховання.

На одних Зборах Кружка УПТ-ва, якийсь бесідник підніс, що такі й такі то, колись великі народи, вигинули без сліду, бо в них не було Рідної Школи. Цей мотив видався мені тоді в першій хвилі за далекосяглий. Одначе розглядаючи основніше жидівське питання, прийшов я до переконання, що цей погляд зовсім влучний. Я певний, що без цієї наймогутнішої внутрішньої сили, яку дає доцільне виховання в рідному національному дусі і традиції Жиди булиб на протязі двох тисячиліть безслідно щезли з лиця землі. Бо жидівському народові, розпорошеному по цілій земській кулі булоб неможливо задержати досі національне обличчя, здобути собі всюди варстат до праці й життя і великі впливи, якщо не булоб

*) Порівнай статтю Генрика Гершелеса п. з. „Штайгер" в час. „Chwila" ч. 2427 з 19. грудня 1925 р.

ватиме до зміцнення солідарности держав і до проведення цих договорів у життя.

Шведський міністер закорд. справ Унден відбивав атаки консерватистів, що він не лишився вірним визначеній йому лінії і зрікся місця Швеції в Раді Ліги, в користь Польщі або Голяндії. Швеція таким доказом своєї доброї волі мала на меті поладнати женевську крізу. Зрештою вона стояла на становищі, що поділ місць у Раді Ліги повинен бути, крім нового члена, надалі незмінений.

Тільки польська соймова комісія закордонних справ у дискусії над експозе мін. Скшинського, не пробувала бодай про „людське око“ зазначити, що Польща при найближчій сесії шукатиме засобів порозуміння з иншими для вратування льокарнських договорів. Усі посли однозгідно заявили, що Польща мусить домагатись постійного місця в Раді Ліги, яке їй належиться. Бразилія є також тої самої думки. Не є виключене, що число кандидатів на цей конкурс „великих держав“ до осени ще збільшиться.

Німеччина в комісії над орґанізацією Ліґи.

Німецьке міністерство закордонних справ одержало телеграфічне повідомлення від секретаріяту Ліги Націй, щоби призначила свого делегата, який міг би взяти участь у працях комісії над статутом Ліги дня 10-го мая. Головною метою цієї комісії буде підготовити з юридичного боку питання про скількість членів у Раді Ліги Націй і процедуру їх вибору. Вона не має такого характеру як комісія для розброєння, що працює під знаком Ліги Націй, а є комітетом, який має заниматись самою Лігою Націй, декими основами її організації. Тому й виринули сумніви, чи німецький делегат взагалі може брати в ній участь. А проте запрошення вислане до німецького уряду вказувало би, що в Лізі Націй уважають уже вступ Німеччини до Ради Ліги порішеним, тільки справою формальности.

З боевої політики фашизму.

Чужинна преса передає одночасно кілька ріжних звісток про нові прояви діяльности уряду Муссолінія. Англійці затривожені чутками, що Муссоліні виступав як французький агент Туреччини, щоби Франція відступила Туреччині мандат над Сирією в заміну за господарські уступки. Порозуміння Франції, Італії та Туреччини мало би паралізувати пляни Англії супроти Іраку, Трансйорданії та Палестини.

З нагоди семих роковин оснування фашизму Муссоліні видав маніфест, де заявляє, що останки його політичних ворогів будуть знищені, а ідеал фашизму буде здійснений усіма засобами та проти всякого опору. Італійська преса у звязку з відомостю про намірену димісію головного секретаря фашистівської партії Фаріначі (оборонця вбивників у процесі Матеотія) подає до відома, що Муссоліні одночасно з цією димісією проголосить нову програму праці фашизму. Ця програма є потрібна тому, що після повного розбиття опозиційних партій фашизм мусить звернути свої сили в иншім напрямку.

Абд-ель-Крім приготовляється.

За які три тижні погода в Мароку дозволить Французам і Рифенцям почати знову воєнні операції. Тому появляються щораз частіші звістки про переговори з метою замирення. Французька офіціяльна преса старається піддержати настрій між суспільністю, що такого замирення нелегко добитись. У французькім парляменті почувається зростаюче схвилювання: чи треба буде далі вести війну. Обережність супроти повторюваних мирових пропозицій ріжними агентами Абд-ель-Кріма є подиктована браком інформацій, наскільки Абд-ель-Крім є в критичній ситуації. Він веде величезне листування двоякого роду: в одних листах звертається до мирних почувань Европейців, а в инших підбурює марокканські племена до дальшої війни. Роля цих племен є рішаюча для дальших успіхів війни; піддержуючи або покидаючи Абд-ель-Кріма, вони переважають виграну в один чи другий бік.

Серед російської еміґрації.

Погляди Кускової на СРСР. і еміґрацію.

Відома російська публіцистка-еміґрантка Е. Д. Кускова виголосила в Парижі 16. березня величезний виклад на тему „Сдвиги в Россіи и эмиграціи“. Дня 21. березня відбулася дискусія над тим рефератом. З приводу самого викладу і дискусії розвинулася обширна дискусія на сторінках російської еміґрантської преси уміркованих-демократичних напрямків. Сам виклад переданий дуже докладно разом з дискусією в паризькому органі Мілюкова „Послѣднія Новости“. Кускова належить сама до еміґрантської ґрупи республикансько-демократичного обєднання, що на його чолі стоїть Мілюков, хоч вона не зовсім погоджується з тактикою того обєднання. Висловлені Кусковою думки та погляди гідні того, щоби з ними познайомити наших читачів.

Тенденцією викладу Кускової було те, щоби причинитися до приспішення процесу „засипування рова горожанської війни“, очевидно, між російською еміґрацією і Росією. Вона кидає гасло вивчування еміґрацією теперішньої Росії, яка вже не така, як була колись, яка цілковито змінилася. Вправді еміґрантська преса знайомить еміґрацію до декої міри з подіями в Росії, але вона цілковито не знайомить нікого з назріваючими там величанськими соціяльними процесами. Ця преса засліплено упереджена до всього більшовицького, стало переочує дійсні та цінні досягнення радянського життя. Замісць серіозно студіювати сучасну Росію та знайомити з нею світ, еміґрація засипує чужинців нікому непотрібними меморандумами.

А в Росії довершуються тимчасом „величанські зміни“. Перш за все є там нечувано сильна влада, якою можуть бути задоволені всі любителі сильної влади. „Колись в часи террору серед еміґрації кружляли відомости про те — каже Кускова — що більшовики забили якогось архимандрита і зробивши з нього котлети давали їх монахам їсти. Ясно, що це було видумкою. Але не те важне, що архимандрита не їли, а важне те, що булиб їли, як би їм наказали це більшовики. Така була істота влади, з якою не може зрівнатись ніякий фашизм і ніякий період нашої історії“. У більшовиків на кожній точці, навіть на найнизших постах була якась чортівська воля до влади. Тепер ця влада до декої міри обмежена під впливом многих стихійних процесів у масах. До них належать політичні, економічні, релігійні і инші процеси. Бухаринський клич „багатійте“, змінений Калінінським кличем „осереднятесь“, був виливом життєвої конечности. В Росії повстав новий соціяльний устрій, що витворює нову соціяльну верству (і не одну), яку не все можна відріжнити від правлячих кол. Хтось там приймає комуністичну маску та опановує Росію під тою маскою. Словом у Росії відбувається „скажена“ революція. Декто каже, що це еволюція влади. Кускова твердить, що це еволюція не влади, а Росії.

Та все те відбувається там стихійно, несвідомо. Свідомих політичних процесів у Росії нема. А більшовицьку владу обмежують не свідомі, а виключно стихійні процеси. Свідомі процеси відбуваються там виключно тільки в комуністичній партії.

Еміґрація попала в якусь невозуміл у та неоправдану гордість. Вона вважає, що виключно вона зберігає честь і достоїнство Росії. За неї стидно, що вона собі присвоїла ту честь і достоїнство та побавила відібрала їх від цілого російського народу. Вся еміґрація є поконаною стороною, а тому й дивоглядна її гордість і зарозумілість. Гордість треба відкинути, треба зблизитися до Росії, треба вдивлятися в неясне покищо обличча тієї Росії, що тво-

13)

Лист з села.

(Продовження.)

Наші кооперативи є в починах свого розвитку. Вони є тільки доїбними, анемічними посередниками між міським і то чужинним продуцентом і сільським консументом. Очевидно, є це їх початкове, примітивне завдання. Головним завданням кооперативного руху є стати центром економічного життя нашого населення, монопольним посередником нашої продукції і консумції, збувати всі продукти нашого села і відпроваджувати в сільську гущу всі продукти нашого міста. Вкінці завданням кооперації є виелімінувати чужинний товар, що найменше примітивний, створити свої кооперативно-промислові підприємства. Тільки тоді наше співдільництво стане на міцних ногах, тільки тоді захопить більшість нашого оборотового капіталу, тільки тоді зможе ним користуватися і мати з нього користи.

Пригадую собі терпку дискусію яка розвинулася була в своїм час, на сторінках „Діла“ з приводу статті п. М. Кузьмина про організацію збуту збіжжя. На жаль, і досі та справа наладнана слабо, а радше зовсім не наладнана. Те саме торкається всіх инших продуктів села.

Деякий крок вперед зроблено в напрямі заспокоєння села власними виробами найконечнішої потреби. Маємо вже свої фабрички пасти і мила. Але — на жаль — не маємо ані одної перетвірні селянських продуктів. Не маємо сушарень овочів, ні простоґорень на мармеляду, овочеві вина і т. и. Безліч овочів марнується в селах віддалених від міст, овочі не мають майже ніякої вартости, а тимчасом ані не зорганізовано експорту овочів, ані не створено їх перетворень. Так само досі не маємо кооперативних млинів. А прецінь одна „Народня Торговля“ скільки лише муки продає річно. Чи конечно збіжжя, головний продукт нашого селянства, мусить за безцін перейти через руки цілого ланцюха спекулянтів, щоби опісля з 20 проц. добавкою вернути у формі муки до тогож таки селянина? Отже не лише збут, але й перемил та перетвір сільських продуктів не є в нас налаждений. Не говорю вже про те, що поширення фабрики мила та створення фабрики свічок та сірників — це одно з перших завдань нашого співдільництва. При тому не слід до кидати й думки, висвигненої і навіть в підготованих зачатках реалізованої перед війною о. прал. Гдоммаровським про створення цукроварні. Та це все пісня дальшої будуччини. Зазначую при тому, що мої замітки не є звернені на адресу наших кооператорів, які без сумніву краще від мене визнаються в цілях і завданнях кооперації та звертають всі свої зусилля в напрямку їх здійснення, тільки на адресу ширшого загалу, який — заняти щоденними турботами — не все має відповідну перспективу в ділянці кооперації.

Ще на одну справу бажав би я звернути увагу наших кооператорів. В двох селах над Дністром стрінув я до 300 ткацьких варстатів. Що друга хата має ткацький варстат. Це ознаки, що маючи від пів до 2 моргів ґрунту і ткацтвом допомагають собі в злиденному прожитку. А є вони гарні ткачі. Колиб всі ті варстати обєднати, колиб поширити там управу льону й конопель, колиб наладити експорт, то можнаб довести до гарних вислідів і дати населенню гарний заробіток. Тим способом бажав би я звернути увагу наших кооперативів на конечність двигнення домашнього промислу в співдільницьких рямках.

Не беруся вказувати на инші завдання нашої кооперації. Я звернув увагу тільки на те, що мені кинулося у вічі підчас побуту на селі. Розвести дискусію на порушені теми, вияснити становище до них нашої кооперації, зробити відповідні висновки та згідно з ними направити систематичну працю, це вже не моє завдання. Сподіюся, що порушені питання найдуть відгомін в колах — як звичайно говориться — компетентних чинників.

Одначе на перепоні здійснення всіх тих завдань нашого співдільництва стоїть недостача капіталів і недостача людей. Що торкається цеї останньої недостачі, то можнаб іще видержати. Вже тепер маємо невеличкі ради досвідних кооператорів. За те важна справа з капіталами. Тут перепона просто неможливо побороти. А всетаки в кожній обставиности треба шукати виходу і треба конечно найти його.

Наша кооперація недужає на грошеві сухоти, не має оборотового капіталу, без вигадів його здобути. В таких умовах буде би трудно робити докори керманичам нашої кооперації. Вся мудрість, весь розгін, ініціятива і т. и. на ніщо не здалися, коли нема оборотового капіталу. Треба його здобути, але як і від кого? І тут знову мусимо апелювати до власних сил, мусимо спиратися на них. Ми є могутні — числом. Сім міліонів — цеж сила і велич. Колиб кожний член української нації річно зложив у формі паю в кооперативі лище 1 (один) зол., то ми розпоряджалиб річно сімома міліонами золотих. А з таким капіталом можна щось почикати. В тому напрямі слід розвинути пропаганду в читальні, на вічах, на зборах, в школі, в церкві, в кооперативі. Треба видати відповідні летючки, трактати цю справу постійно в популярній пресі, вказувати на неї при кожній нагоді. Мусимо збудити віру в нас самих і насталити волю в тому напрямку. Тут нема нічого неможливого. Слід поширювати досі вузький гурт членів поодиноких кооператив, слід змагати до того, щоби кооперація вязала в одну лаву весь наш загал, слід постійно вказувати на вагу і потребу оборотового капіталу. Правда, сьогодня в нас крайна посуха на капітали взагалі, а на селі зокрема. Одначе колиб при кожній нагоді звертано увагу на значіння кооперації, (весілля, хрестини, забави), то це гасло мусілоб найти відгомін. Нехай би кожна хата в селі віддала до обороту у формі паю тільки одно яйце тижнево, то вже збереться величезна сума за рік.

Опісля ми повинні розпочати заходи щодо здобуття дешевого, в тім самім реального і тревкого кредиту у наших американських земляків, та це вже не підходить під мою тему. (Продовження буде.)